

Yaratıcılığı Geliştirme Yöntemleri

Doç. Dr. Neriman SAMURÇAY*

Kuşkusuz çok devingen, sönmüş gibi görünüp de için için kaynayan, yanardağ misali bir dünyada yaşıyoruz. Bu dünyaya ayak durabilmek, kendimizi gerçekleştirebilmek için yaratıcı gücümüzden yararlanmamız gerek. Çağımızda pek çok araştırmacı insanın «kendini gerçekleştirme» kavramı üzerinde durmakta ve bunun için de, bireyin diğer insanlarla ilişkisinin önemini vurgulamaktadır (2,3,6). Çağımız insanı artık, geleneksel eğitimin donmuş kalıplarından çıkıp kendini ve «diğeri»ni yaratıcı bir düzeyde yeniden ele almalıdır. Yeni eğitim, bellekten çok, «yaratıcı düşünce»yi geliştirmek amacına yönelmiş olmalıdır. Hepimizin de bildiği gibi, değişme hızı akıl durduracak nitelikte olan bu nükleer çağın insanı, varlığını ilgilendiren sorunları çözebilmek için, en azından 15-20 yıl sonra da kullanabileceği bilgilere gereksinim duyacaktır. Kuşkusuz cna, gereksiniminin karşılığı olan bilgileri bugünden sağlamak olanaksızdır. Ne var ki, hangi sorun söz konusu olursa olsun, yaratıcı bir biçimde yaklaşımına yardım edebilecek yetenekler ve vaziyet alışlar geliştirilebilir. Yaratıcı eğitim, zihinsel akıcılığı oluşturarak bireyin «ruhsal güvenlik» ve «ruhsal özgürlük» gereksinimlerini karşılayacak, onun bu devingen dünyaya daha iyi uyum yapmasına yardımcı olacaktır (1, 4, 5, 5 a).

Gerçekte «yaratıcılık» konusunda çok şey bildiğimiz söylenemez. Bu terim, içinde yaşadığımız çağın en kötü belirlenmiş, ama en gizemli kavramlarından biri. Bu durumuyla da, bugün, birbirinden çok farklı nitelikte bir çok araştırmalara esin kaynağı olmayı sürdürmektedir. Böylece, psikologlar, tarafından yeni keşfedilmiş olan bu alan, pedagojiye yeni görüş açıları sağlamış bulunmaktadır. Yaratıcılığa ilişkin sorunlar ciddiye alındığı ölçüde, tüm öğretim sistemimiz eleştiriden kurtulamayacaktır. Bu konuda araştırmalar sürdükçe, eğitimimizin yalnız yöntemlerini değil, içeriğini de gözden geçirmek, düzeltmek, belki de temelden değiştirmek gerekecektir. Dinamik olmak, durmadan değişen dünyada varlığını sürdürmek isteyen bir toplum, bir yandan bilgi vermek diğer yandan da yeni gerçeklerin bulunmasını uyarmak görevlerini içeren bir öğretim-eğitim görüşü izlemek zorundadır.

*Ankara Üniversitesi D. T. C. F. Psikoloji Kürsüsü Öğretim Üyesi

«Yaratıcılık»a ilişkin verilmiş çeşitli tanımlara dayanarak diyebiliriz ki, yaratıcı düşünce yenilik getirci, serüvenci ve keşfedicidir. Yaratıcı düşünce, basmakalıp, uylaşımıcı, geleneksel olandan uzaklaşır ve bilinmeyene, belirsiz olana ilgi duyar. Bilinmeyen, keşfedilmeyi bekleyen, tehlikeyi göze alabilecek, dolayısıyla serüvenci bir vaziyet alışığı gerektirir. Ne var ki **J. Barzun, T. Molnar** gibi bazı araştırmacılar (zikreden 9) özgür ve serüvenci tutumun sınırlılığına işaret ederek, yaratıcılığın geleneksel eğitimin temellerini baltalamaması gereği üzerinde dururlar.

Yukarda, yaratıcılık konusunda çok şey bilmediğimizden söz etmiştik. Bu doğrudur. Yaratıcılık konusunda araştırmalar yenidir ve sürmektedir. Ne var ki, bireylerde yaratıcı davranışların nasıl uyarılabileceğini biliyoruz. Onlarda var olan potansiyel yaratıcılığın gerçekleşmesine, yaratıcı gücün geliştirilmesine yardım edebiliriz.

Bu yazımız, yaratıcılığı geliştirme amacına yönelik beş yöntemi içerecektir. Söz konusu teknikleri tanıtmadan önce, şu iki soruyu yanıtlamamız gerekir.

- 1) Yaratıcı düşüncenin süreçleri nelerdir?
- 2) Bedensel tekniklerin amaçları nelerdir?

1 — Yaratıcı düşüncenin süreçleri

Yaratıcılık üzerinde çalışan belli başlı psikologlara uyararak, yaratıcı düşüncenin dört evrede oluştuğunu söyleyebiliriz :

A) Ayrıştırma, bozma evresi (Destructura ion) .

1. Bilinen'in ayrıştırılması ,bir sorunun içindeki fenomenlerin ortaya çıkarılmasına ilişkin tüm planların araştırılması ve çok boyutlu bir çözümlenme.

2. Geleneksel referans çerçevelerinin kırılması. Referans sisteminin değiştirilmesi. Bir problemin alışılmış çözümlerinden kurtulma vaziyet alışığı. Ayrıştırılmış yapıyı kurucu nitelikteki öğelerin etkisinde kalmaksızın çözüm arama çabası.

3. Heterojen ve alışılmamış olanın araştırılması.

4. Belirli sosyo-kültürel çerçeveye bağlı tümdengelimli-mantıksal (logico-deductif) sistem üzerine kurulmuş gerçekliklerin reddedilmesi.

B) Dinamikleştirme evresi :

1. Ayırıştırma işlemi sırasında ortaya çıkan verilerin, birey tarafından, kendi kişiliği ve kendine özgü motivasyon sistemine göre özüm lenmesi.

2. İmgeler ve şemalar, bireyin kendine özgü ve büyük ölçüde onun arkaik problemleriyle yankılanan fantazmalarının izlerini taşırlar. Söz konusu fantazmalar, yeni türde bileşimlerin oluşmasına yol açar. Böylece ayırıştırma işlemi ile elde edilen ilksel veri, içrel figürlerle zenginleşmiş olur.

3. Tasarım ve dile ilişkin anlatım olanakları birbiri içine girer, daha zengin ve çok yönlü bir nitelik kazanır. İmgeler ve sözcükler, sanki çok yüzlü bir ayna karşısındaymışlarcasına bir anlamdan diğer anlama gider gelirlir, âdeta anlam üretirler.

C) Araştırma evresi :

1. Anlamlar arasında, henüz tamamlanmamış olsa da bağlantıların, daha sağlam şemaların ortaya çıkması.

2. Ayırıştırma evresinden önce bir problemin çözümü için başvuru- rulan sisteme, tamamen o sistemin dışındaki varsayımları sokma.

3. Dinamikleştirme işlemi kararlı birleşmeleri cluşturmaya yöne- lik olduğundan, formüle edilmeye elverişli birçok problem olanakları ortaya çıkar.

4. Yeni formülleştirmelerle doğrudan doğruya ilişkili, az çok dü- zenleşik ürünleri deneme. Bu ürünler, bireyin duygusal ya da zihin- sel prizmasından geçerek değişebilen ve henüz tek bir referans sis- temine dayanmayan denemelerdir.

Dinamikleştirme ve araştırma evreleri, zaman süreci içinde açık ve seçik bir biçimde ayrılmış değerlerdir. Araştırma evresini tehdit eden husus, geleneksel yapılara geri dönme veya tutarsız yapıların donması gibi takılmalardır. Diğer yandan, var olan yapıyı yıkmaya, ayırıştırma süreci eğer boşuna döner ve örgütlenme eğiliminde olan her şeyi yıkmaya yönelirse yaratıcılık etkinliği tehlikeye sokulmuş olur. Bu durumda dinamikleştirme evresi, gerekli enerjinin yeni ve özgün (ori- ginal) bir yapı oluşturmasına olanak sağlayacaktır.

D) Keşif evresi :

1. Birbiriyle eklenilen çeşitli bütünler, hiyerarşik bir biçimde

genel bir anlam dizgesi oluştururlar. Bu yeni değerler düzeni, yeni bir yapının habercisidir.

2. Çeşitli tasarımlar, anlamlarını geliştirerek genel bir anlam çizgisinde yapılaşırlar (insight). Böylece, araştırma evresinde tekrar formülleştirilen sorunlara sağlam bir yanıt oluşturulmuş olur.

3. Bazen keşif, geçici bir sezgi olmaktan ileriye gidemez. Bu durumda yaratıcılıktan söz edilemez. Gerçekte yaratıcılık, yeni bir yapılaştırma, yeni bir sentez etkinliğidir.

2 — Bedensel ya da sözlü olmayan tekniklerin amaçları

Son zamanlarda psikoloji çevrelerinde, bazı sürpriz-partilerle yavaş yavaş arasında yer alan bedensel tekniklere karşı büyük bir tecessüs duyulmuştur. Sözünü edeceğimiz tekniklerin analizine geçmeden önce, bu merakı açıklayabilmek amacıyla iki akıma kısaca yer verelim:

1960 yıllarından beri «Hippy» adı verilen «sublogique» bir akım, ilkel hareket biçimlerine dönük bir yaşamı önermekteydi. Kültürel baskıdan, toplumsal uyulardan (conformisme) kaçış isteğinden kaynaklanan örneğin yerde yatmak, obsede ritimlerden hoşlanmak gibi hareketler, bedensel oyunlar bu akımın temelini oluşturmuştur. «Hippy» likte, fizyolojik fonksiyonların doyumu ve «regression» büyük bir yer tutar. Hippy topluluğunda karşılıklı kabul, ilkel bir edilgenlik, tek cinsiyete yönelmiş (unisex) egemendir. Hayvansal tepiler açısından tüm grup üyeleri birbirine benzer.

İkinci akım ise, seçkin aydınların (örneğin bazı bilginler, edebiyatçılar ve psikanalistler) «intellectualisation» karşısında duydukları kaygı nedeniyle, yaşanmış gerçekliğe, dolaysız ilişkiye, bilinçdışı iletişime ve bedensel dinamizme yönelmelerinden doğmuştur.

Bizim ele alacağımız tekniklerin, yukarıda sözü edilen akımlarla hiç bir ilişkisi yoktur. Yaratıcılığı geliştirme yöntemleri pedagojik bir amaca yöneliktir ve düşünmek, duymak kendiliğindenliğine (spontanité) dayanmaktadır. Şimdi bu tekniklerin amaçlarını sıralayalım:

- Gerçek iletişimi oluşturan olanakları çoğaltmak;
- Sosyal çevrenin ve eğitimin zorladığı referans çerçevelerini kırarak algı alışkanlıklarını değiştirmek;
- İnsan varlığının duymasal potansiyellerinden maksimum düzeyde yararlanmak;

- Bedensel şemaya yumuşaklık ve özgürlük kazandırmak;
- Görelilik kavramını ve sonuçlarını kabul etmek, duyumsal anlatım olanaklarını kullanmak ve yabancı evrenden, çeşitli kültürlerden gelen öğeleri birleştirme yeteneğini kullanmak suretiyle açık ve esnek bir zihinsel yapı oluşturmak;
- İmgelemsel kaynakları harekete geçirmek ve yeni değerler yapılaştırma yeteneğini özgür bırakmak;
- Tüm dinamizm kaynaklarının engellerini kaldırmaya yardım etmek; Psişik olanla bedensel olan arasındaki dolaşımı harekete geçirmek.

III — Yöntemler

1 Diğerine yaklaşma :

Yönetici, gruba katılanlara yüksek sesle yapmaları gerekeni açıklar ve onları yönetir.

1. 1. İlk karşılaşma :

Grup üyeleri, daire biçiminde dizilmiş sandalyelere oturur ve diğerine bakmaya davet edilir (dikkati yoğunlaştırmak). Her üye diğerini şu açılardan dikkat alanına alacaktır :

- Bedensel yan : Boy, ağırlık, yaş, cinsiyet, bakış, oturma biçimi, bacaklarını ve ayaklarını yerleştirme biçimi, ellerini nasıl kullandığı, yüzünün ifadesi.

Üyeler sandalyelerden kalkarak salonda özgürce dolaşmaya başlarlar. Bu gelip gitme, dolaşma sırasında karşılaşılır, birbiri hakkında gözlem yapılır : Yürüme biçimi, kolları sallama, jestler, giysiler, irade dışı yapılan mimikler, bakışların niteliği.

- Birinin önünde durulur. : Göz göze bakılır, bakış diğerini üzerinde yoğunlaştırılır : «Ne düşünüyor?», «Bakışımla nasıl bir iletişimde bulunabilirim?» Aynı şekilde bir çokları ard arda bu denemeden geçirilir. Herkes yerde geniş bir halka biçiminde oturacaktır : Sırasıyla her üye ayağa kalkar, iki dakika ayakta durur, herkes sessizce ona bakar.

Bireysel düşünceler : «Diğeri üzerinde ne bilebilirim? Alışkanlıkları ve karakteri hakkında ne söyleyebilirim? Diğerleri beni nasıl görmekte? Beni keşfedebiliyorlar mı? Onu, tanı-

dıklarım arasından herhangi birine benzetebilir miyim (ana-baba, dost, herhangi bir ilişki)? Acaba hangi hayvana benziyor?»

Sonra bu bireysel düşünceler grup üyeleri arasında tartışılacaktır.

1.2. Duruş (Posture) :

Grup yöneticisi, üyeleri toplumsal alışkanlıklardan çıkmaya davet eder : İlişkileri değiştiren, yabancılaştıran bir duruş denenecektir. Bu denemede beden alışılmış denge noktaları değiştirilecektir.

—Ayakkabının, sonra da ceketin çıkarılması.

— Belkemiği ve baş dik, eller diz üzerinde (yogi duruşu) yere oturulacaktır.

— Yavaşça yan tarafa dönülecek ve yere serbestçe uzanılacak ve yanındakiler gözlenecektir.

— Tüm üyeler daire biçiminde, baş dairenin çevresine doğru olmak üzere karın üstü uzanmış olacaklardır. Bu sırada çene, birbirine kavuşturulmuş bulunan eller üzerine dayalı bulunacaktır.

1.3 Ak.if ilişkiler :

— Kalkılır ve yine odada serbest bir biçimde dolaşmaya devam edilir. Üyelerin birbiriyle tesadüfen karşılaşmaları sırasında uzun uzun el sıkılır ve ısrarla şu sorulara yanıt bulmaya çalışılır :

● Diğeri yakından bana nasıl bir etki yapıyor?

● Onunla yakın olma bana kıvanç mı veriyor, yoksa onun varlığından rahatsız mı oluyorum?

— Karşılıklı kucaklaşma (bir çoklarıyla denenecektir) :

● Yeni izlenimlerim nelerdir?

● İğreniyor muyum, rahatsız oluyor muyum?

● Kıvançlı mıyım?

● Bana herhangi birini hatırlatıyor mu?

— Üyeler birbirinin omuzuna, sırtına, kollarına, dizlerine hafif bir biçimde vurmaya suretiyle dokunacaktır :

- Bana dokunulmasını nasıl karşılıyorum?
- Diğere dokunurken ne hissediyorum?
- Rahatsızlık duyguları, yaklaşma güçlükleri.
- Daha önce yaşadığım hangi durumları hatırlatıyor?
- Garip, gülünç duygusu taşıyor muyum?
- Ne biçim bir kıvanç hissediyorum?

Yönetici her denemeden sonra, grubun ilerlemesine yardım edecektir.

2. Tanıştırma :

2. 1. Sözlü tanıştırmalar :

- Grup üyeleri daire biçiminde oturmuştur. Her üye sırasıyla ayağa kalkar, diğelerinin önünde bir süre oturarak kendini diğelerine tanıtır. Dört ile beş kişiden sonra yönetici denemeyi durdurur ve toplumsal-mesleki çevrenin baskısı, stereotipe davranışlar, uylaşımlı dil konusunda üyeleri tartıştırır.
- Ortaya iki kişi davet edilir; kişilerin, diğere «kişisel» ve «özgün» neler buldukları, diğere hakkındaki sezişleri konusun da açık bir diyalog yaptırılır. Yönetici bu denemeyi bir çok ikili üzerinde tekrarlar.
- Kendini diğere anlatmak : Çepeçevre oturan üyeler yerlerinden kalkmaksızın, herbiri yanındakine dönüp kendini anlatacaktır. (A-B, C-D, E-F vb. sonra da B-C, D-E, F-A).
- Dört kişi cdanın ortasına oturmaya davet edilir. Her biri diğere üçü tarafından beş dakika mülakata tabi tutulur. Bu denemenin amacı, her anlatımın karşı tarafın bilgi isteğine yanıt oluşturmaya ilişkin güçlükleri göstermektir. Yanıt veren, soruların çeşitliliği ile karşılaşmanın güçlüğünü yaşar. Soru yöneltilenler de, iyi formüle edilmiş soru sorma zorluklarını keşfetmiş olur.
- 4 ya da 5 kişi şu konuda bir tartışma grubu oluştururlar : «Biz kimiz? Bizim ortak ve ortak olmayan noktalarımız nelerdir?» Yönetici bu tartışma sırasında, düşünceleri derinleştirmeye ve çözümlemeye yardım eder.

2. 2. Tasarımlar :

Herkes çepeçevre yere oturur. Üyeler büyük bir sessizlik içinde birbirlerine bakarlar. Her üye, katılanların herbirini bir hayvan biçiminde gözünün önüne getirmeye çalışacaktır. Bu sırada üyelerin her biri de, kendini istediği bir hayvan biçiminde tasarımılayacaktır. Yönetici sırasıyla her üycyi ayağa kaldırır. Söz konusu üye dairenin ortasında ve ayaktadır. Her biri ayakta duran hakkındaki hayvan tasarımını söyler. En son, birey kendisini hangi hayvana benzetmiş olduğunu ifade eder.

2. 3. Dokunma :

Arraç, referans eksenini değiştirmek ve alışılmadık durumlar yaratmaktır.

İki kişiye gözlerini kapamaları söylenir. Gözleri kapalı olan bu kişiler dairenin ortasında ve ayaktadırlar. Birbirlerini, dokunma suretiyle tanıyacaklardır (yüze, başa, ellere vb. dokunma suretiyle). Deney süresince, birey diğeri hakkındaki izlenimlerini yüksek sesle bildirecektir. Diyalog gözler kapalı olarak devam eder. Yönetici daha sonra gözleri açık olan iki kişinin birbirini tanımasına ilişkin bir değerlendirme yapar ve böylece şu sorulara yanıt aranmış olur :

- Görme ve dokunma algıları arasındaki farklar?
- Dokunulan fakat görülmeyen bir kimsenin konuşması nasıl kabullenilmektedir?

3. Kendi'nin açıklanması :

3. 1 Kendi-kendini değerlendirme :

Grup üyeleri çepeçevre oturmuştur. Katılanlara hareketsiz kalmaları söylenir. Gözler hemen hemen kapalı, eller, ayaklar hareketsizdir. Her birey kendi bedenini duymaya çalışacaktır. Yönetici verdiği talimatla, bedene ilişkin hissetme alanlarını belirler : «Sağ elini hissetmek; sonra sol elini; sağ ayağını; sol ayağını; karnını! oyluk kısmını; sırt, ense, alın, ağız, burun bölgelerini hissetmek».

Deney boyunca hareketsiz kalınacaktır :

- Biçimini, pozisyonunu, hareket potansiyelini hissetmek.
- Global ağırlığını hissetmek, elden geldiğince kendini en kilo-lu halde tasarımılamak ve bedeninin özdekselliğini zihnen yaşamak.

- Hareketten önce adalelerinin gerilimini hissetmek ve olabilir kuvvetini tasarımılayabilmek.
- Kendini bir noktada odaklaştırmak ve elden geldiğince hafif hissetmek (âdeta uçarmış gibi).

3. 2. Solunum :

Herkes yere oturmuştur. Belkemiği ve baş dik, eller dizlerin üstünde (Yogi duruşu). Gözler yarı kapalıdır. Sadece burunla nefes alınır ve solunum yapılır. Burun deliklerinden giren havaya konsantre olarak nefes içeri çekilir, karın boşluğuna dolması izlenir. Sonra yeniden nefes verilir, karının boşaldığını hissedinceye kadar nefes verme işlemi devam eder. Birkaç dakika sonra solunum ritmi, yavaşlatılır. Solunum sırasında bedenin işleyişi, kalp atışı ve kan dolaşımı üzerinde yoğun bir hissetme işlemi yapılır.

3. 3. Anlamın kullanılışı :

1) Kör oyunu :

Bir üyenin gözleri bir saat boyunca bağlanır ve grubun normal etkinliklerine bu durumda katılır. Süre sonunda, yaşadığı şeyleri hissettiklerini gruba anlatacaktır. Bu deneyde daha çok algılama biçimi, yeni duruma uyumsuzluk ve yeniden uyum (redaptation) konuları üzerinde durulacaktır.

2) Kokular oyunu :

Gözler kapalı olarak, kokulardan hareket ederek bir mekânı keşfetmek; genellikle sadece bakmakla yetindiğimiz deri, tahta, demir, giysi, kâğıt, silgi, koltuk, taş gibi nesnelere kokularıyla tanımak; diğerlerini, yanığının, ellerinin, saçlarının kokusuyla tanımak, hissetmek.

3) Dokunmaya ilişkin algılar oyunu :

Çeşitli maddeleri, görmeksizin sadece yüzeysel niteliklerini dokunma ile hissetmek :

- Çeşitli dokumalar, kumaşlar.
- Her çeşit tahta.
- Demirden yapılmış bir eşya.
- Herhangi bir hacim (içten ve dıştan).

Dokunma algısına dayanan bu deneme, sadece ellerle değil, yatak, ayak, sırt ve karın aracılığıyla da yapılacaktır, denek, izlenimleri konusunda grup üyelerine bilgi verecektir.

Çeşitli yüzeylerde çıplak ayak yürüme denemeleri de bu sınıflamaya girer. Örneğin denek, ayakları çıplak olarak çimen, parke, mermer, kumaş, halı vb. yüzeyler üzerinde yürüyerek izlenimlerini gruba iletacaktır (yüksek sesle).

3. 4 Yaşanmış mekân :

Grup üyeleri deney salonunda, belli bir biçimde değil de istedikleri gibi ve istedikleri yere oturacaklardır. Böylece birey kendi seçtiği bir mekândadır artık, tıpkı kendi evinde olduğu gibi. Çevresine baktığında, diğerlerinin de oturduğunu görür, «kendine özgü alan» deneyimini yaşar.

1) İşgal ettiğim mekân :

Birinci planda işgal ettiğim mekân bedeninin derisi, sonra da beni diğerlerinden kesin bir biçimde ayıran şimdi, şurada işgal ettiğim ve kendi seçtiğim yer, benim yerimdir. Havayı, sıcaklığı, soğukluğu, bedenimi örten giysileri, cansız maddeleri ve canlıları hissediyorum.

a) Bedensel açıdan kendimi yoğunlaştırmak, örneğin kendimi bir nokta gibi düşünmek ve çevremdeki nesnelere en küçük olana indirgemek.

b) Önceki durumun tersine, kendimi evrenin en geniş boyutları içinde genişlemiş olarak düşünmek. Bu durumda, içinde bulunduğum dünyanın tüm öğeleri, benim içimde olacaktır. İşgal ettiğim mekân, evreni tümüyle içerecektir.

2) Çevre :

Yönetici, tüm üyeleri, kapladıkları yerden memnun olmaya davet eder. 15 dakika süren bir alışma, yerinden memnun olma denemesinden sonra karşılıklı yer değiştirme, ziyarete gitme denemelerine geçilir. Yer değiştirmeye ilişkin gözlem ve izlenimler üzerinde tartışma yapılır. Tekrar yerine gittikten sonra bireyin neler hissetmiş olduğu üzerinde durulur.

3) Sınırdış mekân :

Birçok kişi dar bir alanda, birarada bulunacaktır. Önce üç kişi dar bir alana yerleşecek, sonra bu mekâna alacağı en çok sayıda ki-

şl sokulacaktır. Deneye katılanların hissettikleri analiz edilecektir : Rahatsızlık duygusu, diğerine ilişkin çeşitli varoluş biçimlerini kabul etmek, sınırdaş olmaktan, yakınlıktan ıstırap çekmek, bedensel açıdan uyum yapabilmeyi başarmak, saldırganlığı kontrol etmek vb.

4. Bedensel anlatım :

4.1. Jestle ilişkin anlatım :

Üyeler daire biçiminde oturmuşlardır. Biri dairenin ortasına girer ve şu duyguları anlatmaya çalışır :

tehdit edilme	hiddet	sabırsızlık
çağrı	kandırma	alay
korku	şefkat	can sıkıntısı
bekleme	neşe	üzüntü

4.2. Mim :

Tüm grup üyeleri yerde oturmuştur. İçlerinden biri bedeniyle mim yaparak bir öykü anlatır. Öyküye ilişkin hayali kişilerle diyalogunu mim aracılığıyla ifade eder. Söz konusu mimi anlayan, konuşmaların içeriğini hisseden kimse kalkar veya kendi başına ya da öykü anlatana birlikte oyuna katılır. Diğer grup üyeleri de sırasıyla bu denemeden geçerler. Oyuna katılmayanlar daha sonra, şu hususların tartışılmasında rol oynayacaklardır :

Anlatana ilişkin korkular, anlatım güçlükleri, anlama güçlükleri, hissedilmeyenin ne olduğu can sıkıntısına kimin yol açtığı vb.

4.3. Mim - diyalog :

Üyelerden biri kalkar, istediği birinin önüne gelerek seçtiği özgür bir konuyu mimle oynar. O da, kalkar ve mimle yanıt verir. Sonra yer değiştirirler. Üçüncü bir kişi de oyuna katılabilir.

4.4. Ayna :

Üyeler, yüzleri birbirine dönük olarak iç içe iki daire oluştururlar. Dıştaki halkada bulunan üyeler, istedikleri jestleri yapacak, iç halkadaki üyeler de bu jestleri taklit edeceklerdir. Deneyden sonra, jestleri izlemek ve anlamının nasıl mümkün olduğu, diğerinin hareketlerine nasıl uyum yapılabildiği konularında açıklama yapılacaktır.

5. Özdeşleşmeler :

5. 1. Konsantrasyon (dikkati yoğunlaştırma) :

Üyeler rahat bir biçimde oturmuşlardır (halı üzerinde bağdaş kurarak ve oturulacak yeri kendisi seçerek). Her üye eline bir konsantrasyon nesnesi almıştır .

- Çakıl taşı
- Tahta
- Cam parçası
- Buruşturulmuş kâğıt parçası
- Bir meyve
- Kum
- Su vb

Bu deneyde yaşanan olaylar şunlardır : Seçilen nesne üzerinde dikkatin toplanması; çevreyi, diğerlerini, oturulan yeri ve zamanı giderek bedenini, duruşunu unutmak; nesnenin maddeselliğine girmek, nesneye nüfuz etmek, ağırlığını hissetmek, maddenin yapısını, bileşimini oluşturan öğeler arasındaki illişkiyi kavramak.

Konsantrasyondan sonra geri dönülerek, hissedilene anlamaya çalışma alıştırmaları yapılır.

5. 2. Dinamik Özdeşleşme :

Bir nesnenin, doğal olayın, kişinin, bir kavramın, bir sürecin «derisi» içine girmek, kendini onun gibi hissetmek, özdeşilen kimsenin ya da nesnenin tepkilerini ifade etmek dinamik özdeşleşme yöntemini oluşturur. Burada, yaşayan, hareket eden, eylemleri olan, dıştaki eylemleri duyan bir şeye özdeşleşme söz konusudur. Örneğin denek, kendini otomobil lastiği ile özdeşleştirmiş olsun. Süjenin bedeni, lastiğin şeklini hissedecektir. Yol, basınç, ısı, yağmur, buz, bir kaza sırasında patlama gibi olaylar süjenin özdeşleşmesine ilişkin duygulanmalara yol açacaktır. Bir fren sırasında ya da bir kazada lastik yerine geçen kişi ıstırap çekecektir, bunu ta derinlerden hissedecektir.

Bu özdeşleşme durumunu yaşayan üye ortaya gelir. Grup, sözlerle katılır yankı verir ve aktörün söylediklerini genişletir, yayar. Dinamik, tüm grubu içine alabilir. Çeşitli konularla ilgili durumların

özdeşleşmeleri, örneğin bir konserve kutusu, konserve imalatı, yabancı dil öğrenimi gibi durumların taklitleri ve analizleri yapılabilir.

Yaratıcılığı geliştirme amacına yönelik bu beş yöntemin alıştırmaları, temeldeki rasyonele sadık kalınarak çoğaltılabilir.

Ana-okullarında başlayarak, ilk orta ve lise düzeyindeki okulların beden eğitimi ve sanat eğitimine ilişkin programları içine sokulabilirse bu yöntemlerin yaratıcılığı geliştireceği, dolayısıyla da kişinin kendini gerçekleştirmesine,, diğeri ile daha uyumlu ilişkiler kurmasına olanaklar sağlayacağı kuşkusuzdur.

B İ B L İ Y O G R A F Y A

1. **DEBESSE, M.**, «La creativite chez l'enfant», **Bulletin de Psychologie**, 1958, 1959, 157-167.
2. **LABORIT, H.**, **L'Homme imaginant**, Union Générale d'edition, coll. 10/18, 1970.
3. **MASLOW, A. H.**, «Emotional blocks to creativity», **J. Individ. Psychol.**, 14, 1958, 51-56.
4. **MORENO J. L.**, **Fondements de la Sociometrie**, P. U. F., Paris, 1954.
5. **PARNES, S. J.**, «Effects of extended effort in creative problem solving», **J. Educ. Psychol.**, 52, 1961, 117-122.
5. a. **PARNES, S. J.**, «Education and Creativity», **Teach. coll. Record**, 64, 1963, 331-339.
6. **ROGERS, C.**, **Le developpement de la personne**, Dunod, Paris, 1966.
7. **TOPRANCE, E. P.**, **Guiding creative talent**, Prentice Hall Inc., Englewood Cliffs, 1962.
8. **WALLACH, M. A., KOGAN, N.**, «Creativity and Intelligence in Children's thinking», in R. K. Parker (Ed.), **Readings in educational psychology**, 360-370. Reprinted from **Trans-Action**, 4, 1967.
8. a. **WALLACH, M. A., WING, C. W.**, **The Talented Student : A validation, of the Creativity-Intel'gence Distinction**, Holt, Rinehart and Winston, New York, 1969.
9. **WEXLIARD, A.**, «Yaratıcılık Teorileri ve Eğitim», **Araştırma**, VI, 1966, 107-128.